

Ko e tali ki hano fanongonongo atu 'o ha tohi kole

'I he taimi 'oku ke ma'u atu ai meí he Fakamaau'anga ki he Fāmilí (Family Court) ha tohi fanongonongo ki hano ma'u 'o ha tohi kole, 'oku 'uhinga ia kuo 'oatu 'e ha tokotaha ha tohi kole fekau'aki mo ha tama 'oku kaunga atu kiate koe. 'E lava pē ko ha mātu'a, tauhi fānau pe ko ha kāinga (fāmilī mo e ngaahi kaungāme'a) koe.

'Oku hoko 'eni 'i he taimi 'oku 'ikai lava ke felotoi ai ha kakai 'oku nau kaunga ki he mo'ui 'a ha tama ki he founa 'e tauhi ai 'a e tama ko iá.

Ko e fili ki he founga ke tali atu aí (talí)

1. Lau 'a e tohi kolé

'Oku mahu'inga ke lau 'a e tohi kolé. Te ne tala atu 'a e me'a 'oku kole 'e he tokotaha 'e tahá ke fakahoko 'e he fakamaau'angá pea mo 'enau ngaahi 'uhingá.

Te ke ma'u atu:

- 'a e tohi kolé
- ha Ngaahi Tu'utu'uni Fakataimi 'a e Fakamaau'angá ('oku fakataimi pē 'eni pea 'oku 'ikai ke fa'a fakahoko ia 'i he taimi kotoa pē)
- ha Fanongonongo ki he Tokotaha Ke Ne Talí (Notice to Respondent) – 'oku tala atu 'e he pepa ko 'eni kuo fakahū ha tohi kole pea mo e me'a ke ke fakahokó.

2. Faitu'utu'uni pe 'e anga fēfē ha'o tali

Te ke lava 'o faitu'utu'uni kapau 'oku ke fie 'oatu ha'o tali ki he tohi kolé pea mo ke kau atu ki he keisi.

Kapau 'oku 'ikai ke ke loto ki ha fa'ahinga konga 'o e tohi kolé, te ke lava 'o 'oatu ha 'Notice of Response'.

'E fakahā atu 'i heni ki he Fakamaau'angá 'oku ke faka'amu ke:

- vakai'i 'a ho'o ngaahi fakakaukaú kimu'a 'i hano fakahoko 'o ha tu'utu'uni aofangatuku
- 'i ai ha'o fili ke ke hā 'i he fakamaau'angá pea ke fanongoa koe 'i he kaha'ú.

Kapau 'oku 'ikai ke ke fie 'oatu ha'o tali...

...pea 'ikai ke ke fie kau atu ki he fakamaau'angá, 'e lava ke ke fili ke 'oua te ke 'oatu ha'o tali. 'E fiema'u ke ke 'oatu 'a ho tu'asila ki he lī tohi ki he Fakamaau'angá kapau 'oku ke fie ma'u atu 'a 'enau tu'utu'uni.

Kapau 'e 'ikai te ke fakahoko ha'o tali ki ai, 'e ala fakahoko 'e ha fakamaau 'a 'ene tu'utu'uni aofangatukú 'o 'ikai fakakau ki ai 'a ho'o ngaahi fakakaukaú. 'E ala uesia 'i heni 'a e lahi 'o e taimi te ke ma'u mo ho'o tamá, pe ko e founga 'o hono tauhi 'o e tamá.

3. Fakafonu 'a e foomú

'E fiema'u ke ke fakafonu ha Fanongonongo 'o e Talí (Notice of Response) pea mo ha foomu Tohi Fuakava 'o ha Poupou (Affidavit of Support), pea fakahū (meili'i atu pe tuku fakahangatonu atu) ia ki he fakamaau'anga ofi taha atu.

Taimi ke fakahū ai 'a e foomú

'Oku totonu ke ke 'oatu 'a ho'o talí 'i loto 'i he vaha'a taimi 'oku hā atu 'i he 'Notice to Respondent'. 'Oku kamata lau 'a e taimi meí he 'aho 'oku ke ma'u atu ai 'a e tatau 'o e tohi kole 'a e tokotaha 'e tahá.

Ke 'oatu ha'o ngaahi fokotu'utu'u pe 'a 'au ma'á e tamá, 'e lava ke ke fakafonu ha tohi kole Tu'utu'uni ki ha Tauhi Fānau (Parenting Order). Te ke lava 'o fakahū 'eni 'i he taimi tatau pē mo ia 'i ho'o 'Notice of Response'.

Ma'u atu 'a e foomú 'aki 'a e

- 'A'ahi atu ki he justice.govt.nz/notice-of-response
- Telefoni ta'etotongi ki he Ministry of Justice i he 0800 224 733 ke meili'i atu ha tatau.

'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ke ke ongo'i malu mo hao

Te ke lava 'o ma'u atu ha tokoni kapau 'oku 'ikai ke ongo'i malu mo hao 'a koe pe ko ha tokotaha kehe.

- Kapau 'oku tu'u 'i ha tu'unga fakatu'utāmaki 'a koe pe ko ha tokotaha kehe, 'i he taimi pē ko iá, telefoni ki he 111
- Vakai ki he justice.govt.nz/family-violence
- Vakai ki he areyouok.org.nz
- Telefoni ta'etotongi ki he 'Are You OK' 'i he 0800 456 450

Kapau 'e fakahoko ha Tu'utu'uni Fakataimi kimu'a 'i hano 'oatu ha'o tali

'I he taimi 'e ni'ihī, 'e lava 'e he Fakamaau'anga ki he Fāmilī 'o fakahoko ha Tu'utu'uni Fakataimi kimu'a pea toki 'oatu ha'o tali. 'Oku fakangatangata fakataimi pē 'eni ia.

'Oku fa'a hoko 'eni kapau 'oku fakavavevave 'a e tohi kolé, pea 'oku tui 'a e fakamaau 'oku totonu ke fokotu'u ha Tu'utu'uni Fakataimi 'i he taimi vave taha 'oku ala malavá.

Te ke lava 'o 'oatu ha'o tali kimu'a pea toki hoko hano aofangatuku 'o e tu'utu'uni ko 'eni. Te ke ma'u atu ha tatau 'o e tu'utu'uni mo e tohi kolé.

'E lava ke ke ma'u atu ha fale'i fakalao 'i ha fa'ahinga taimi pē

'E ala tokoni ke ke talanoa mo ha loea 'i he taimi 'okú ke fou atu ai 'i ha māvae pe ko ha liliu 'i he tūkunga 'o e nofo fakafāmilī. Kapau 'oku 'ikai ke ke fakapapau'i pe te ke kamata mei fē, 'a'ahi atu ki ho'omou Senitā Lao ki he Komiuniti (Community Law Centre) pe communitylaw.org.nz.

'E ala tokoni atu ha polokalama ako Tauhi Fānau Makatu'unga meí ha Māvae (Parenting Through Separation)

'Oku mahu'inga ke 'uluaki fai ha fakakaukau atu fekau'aki mo e ngaahi me'a 'oku kaunga lelei taha ki he tamá. 'E lava ke tokoni atu ha'o 'alu atu ki ha polokalama ako Tauhi Fānau Makatu'unga meí ha Māvae ke ke lava ai 'o sio ki he ngaahi me'a meí he anga 'o 'ene fakakaukau mo mahino'i 'a e anga 'o hono uesia ia 'e ha liliu 'i he tūkunga 'o e nofo fakafāmilī.

Ke ma'u atu ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e akó ni, vakai ki he justice.govt.nz/parenting-through-separation pe telefoni ta'etotongi ki he Potungāue ki he Fakamaau'angá (Ministry of Justice) 'i he **0800 224 733**.

Feitu'u ke ma'u mei ai ha tokoni

'I ho komiuniti'i

'E lava 'e he kau Kaiārahi (Kau Fakahinohino 'a e Fakamaau'anga pe Family Court Navigators), Kau Fokotu'utu'u Ngāue 'a e Fakamaau'angá mo e kau ngāue 'a e fakamaau'angá 'o tatakí koe 'i he taimi 'okú ke fakakaukau'i ai ha ngaahi fokotu'utu'u ki he tauhi fānaú, ka 'e 'ikai lava ke nau 'oatu ha fale'i fakalao.

'E lava foki 'e he kau Kaiārahi 'o fakafehokotaki atu koe ki he ngaahi sēvesi tokoni ma'a e komiuniti'i 'i ho feitu'u.

Fetu'utaki:

- 'A'ahi atu ki ho'omou fakamaau'anga fakafeituu'ú
- 'Īmeili ki he kaiarahi@justice.govt.nz
- Telefoni ta'etotongi ki he Potungāue ki he Fakamaau'angá 'i he 0800 224 733

Ngaahi kautaha ke tokoni'i koe

Citizens Advice Bureau

'Okú nau tokoni atu ke ke mahino'i 'a ho'o ngaahi totonú pea mo fakafonu ha ngaahi foomu.

- Telefoni ta'etotongi ki he 0800 367 222
- Vakai ki he cab.org.nz

Community Law Centre

(Senitā Lao ki he Komiuniti'i)

'Okú nau 'oatu ha tokoni fakalao ta'etotongi, fakapulipuli mo fakatāutaha ma'a e kakai 'i he kotoa 'o Aotearoa Nu'u Silá.

Vakai ki he communitylaw.org.nz

Family Services Directory

'Okú 'i ai ha'anau lisi 'o e ngaahi sēvesi tokoni 'okú nau faitokonia 'a e kāingá (fāmilí mo e ngaahi kaungāme'á) 'i he kotoa 'o Aotearoa Nu'u Silá. Ko e ngaahi sēvesi ko 'eni 'okú kamata pē me'i he nofo'angá 'o a'u ki he talatalaifalé (counselling).

- Telefoni ta'etotongi ki he 0800 211 211
- Vakai ki he familyservices.govt.nz/directory/

CCS Disability Action

'Okú nau 'oatu ha fakamatala mo ha tokoni ki he kakai 'okú 'i ai hanau faingata'a'ia fakasino, pea mo honau kāingá (fāmilí mo e ngaahi kaungāme'á).

Fetu'utaki:

- Telefoni ta'etotongi ki he 0800 227 200
- 'Īmeili ki he info@ccsDisabilityAction.org.nz

The Ministry for Ethnic Communities (Ko e Potungāue ki he Ngaahi Komiuniti Fakamatalakali)

'Okú 'i ai ha'anau lisi 'o e ngaahi sēvesi tokoni, kau ai 'a e ngaahi kautaha 'okú tefito 'i ha ngaahi tui fakalotu, ke faitokonia 'a e ngaahi komiuniti fakamatalakali.

- Telefoni ta'etotongi ki he 0800 656 656
- Vakai ki he ethniccommunities.govt.nz

Talatalaifale

Ki ha tokoni fakapolofesinale ki he tu'unga lelei 'a e 'atamai, pe ko ha ngaahi kaveinga fakafa'ituitui, fetu'utaki ki he:

- Need to Talk – Telefoni ta'etotongi pe text ki he 1737 pe vakai ki he 1737.org.nz
- Lifeline – Telefoni ta'etotongi ki he 0800 543 354 pe text ki he 4357
- Skylight – Telefoni ta'etotongi ki he 0800 299 100 pe vakai ki he skylight.org.nz

Ma'a e fānaú mo e to'utupu

- What's Up – Telefoni ta'etotongi ki he 0800 942 8787
- Youthline – Telefoni ta'etotongi ki he 0800 376 633 pe text ki he 234

Kapau 'okú 'ikai ke ke ongo'i malu mo hao

- Vakai ki he areyouok.org.nz
- Telefoni ta'etotongi ki he 'Are You OK' 'i he 0800 456 450

Ki ha fakamatala lahi ange

- Vakai ki he justice.govt.nz/care-of-children
- Telefoni ta'etotongi ki he Potungāue ki he Fakamaau'angá 'i he 0800 224 733